

SALA 6

El cementiri i les làpides

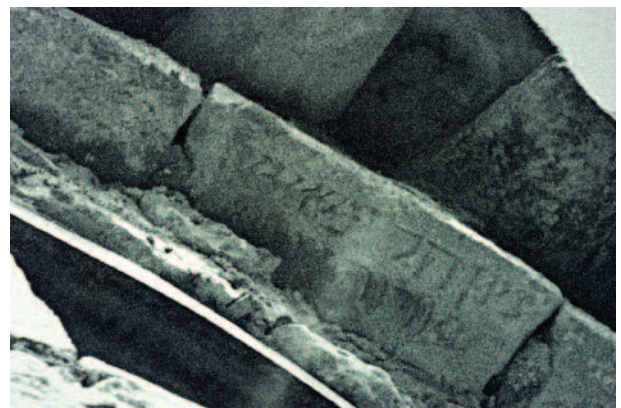
Totes les làpides que s'exposen en aquesta sala procedeixen de l'antic i únic cementiri que els jueus tingueren en un dels vessants de la muntanya de Montjuïc, del que ja ens en parla un document dels primers anys del segle XIII. Arribat el moment de l'Expulsió, l'any 1492, els bens comunals de les aljames jueves, entre els quals hi ha els cementiris, al ser propietat del rei, quedaren a la seva disposició per tal que en fes el que en cregués convenient. Malgrat això, a Girona, Joan de Sarriera, batlle general de Catalunya des de 1468, es va apropiat del cementiri jueu mitjançant un document notarial en forma de donació feta pels propis jueus en agraïment pels beneficis que l'aljama havia rebut d'ell. El resultat d'aquesta operació és la sèrie d'inscripcions procedents de *Les Torres de Palau Sacosta*, un gran mas fortificat propietat del ja esmentat Joan de Sarriera, la construcció del qual es va iniciar per aquestes dates i en el que s'empraren un bon nombre de làpides procedents del cementiri jueu de Girona **1**. Posteriorment altres pedres foren reaprofitades en altres llocs o simplement restaren abandonades en el mateix cementiri o en zones molt properes.

A partir dels primers anys del segle XVII fins a mitjans del segle XIX, notícies escadusseres ens parlen de troballes de sepultures i làpides de l'antic fossar, algunes de les qual es troben a la base d'algunes llegendes populars com la de *la caixa encantada*. Així i tot no serà fins els anys seixanta del segle XIX quan s'iniciï la verita-

ble exploració i recollida de tot aquest material, en aquell moment dispers, gràcies als esforços i a la voluntat d'estudiosos com Enric Claudi Girbal o el P. Fita, i d'institucions com la Comissió de Monuments Històrics i Artístics de la província de Girona o la *Real Academia de la Historia*. Aquest esforç es va traduir en la creació del museu arqueològic de Girona, inaugurat el 9 de febrer de 1870, del que la col·lecció de làpides hebrees era part important.

La sèrie lapidària hebraica, hereva d'aquella primera col·lecció, que mostrem en aquestes sales, constitueix un dels pocs grans conjunts que se'ns ha conservat. Gran no solament des del punt de vista numèric sinó també per la varietat, la riquesa i la qualitat de les inscripcions que la formen.

Aquest conjunt de làpides es pot classificar en dos grans grups, d'una banda uns blocs de grans dimensions, en els que la inscripció ocupa només una part de la superfície, i d'altra la

1 Les Torres de Palau, detall de la teulada amb làpida hebrea (*Patronat Call de Girona*)

sèrie de les esteles, de format més reduït i amb un text més concís. Pel que fa als blocs la cronologia abasta un període que va des del segle XII fins l'any 1371. Probablement aquests blocs de grans dimensions es van mantenir en ús fins l'any 1391, data dels grans avalots (atacs al call), moment a partir del qual són substituïts per les esteles, més petites i menys costoses.

El text de les inscripcions està constituït per diversos elements dels quals el nom és l'únic que no pot faltar mai. La resta d'elements, els elogis envers el difunt, la data, l'edat o les benediccions finals, poden figurar o no dins l'epitafi segons criteri del que redacta el text de la làpida o del que la encarrega. Entre els elogis adreçats als homes destaquen els de *encantador*, freqüent entre els joves, *savi*, *honorable* o *distingit*. Entre les dones trobem *honorable*, *honrada*, *justa* i *pietosa*. La mort per a ells suposa, i així ho fan constar en la làpida, un marxar cap el darrer sojorn, un retorn a la comunitat celestial a fi de reunir-se amb el seu poble, amb els seus avantpassats, per tal d'esperar junts el destí final que a cadascú li correspon. Les benediccions finals insisteixen en la necessitat del descans etern, en el Paradís, sota la protecció de la seva Roca (=Déu) i del seu Salvador **2**. És aquesta confiança en Déu la que trobem reflec-

tida en una de les inscripcions: *Sempre he portat una existència tranquil·la i són moltes les coses que he aconseguit. Per això, ara que ja he arribat als meus darrers dies i ja he estat cridat per a retornar als orígens, la meua llum segueix envoltant-me.*

2 Escena de dol i vetlla *Hagadà Italiana* (s. XV);
British Library, Londres